



PSIXOLOGIYA FANINING PREDMETI, RIVOJLANISH TARIXI VA VAZIFALARI

S.O.Ablonazarova

X.O'. Rustamova

S.R. Tursunova

Termiz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: *Ushbu maqola orqali psixologiyaning fan sifatida rivojlanishi va bu sohaga hissa qo'shgan olimlar. Psixologiya fanining predmeti vazifalari, psixologiya fanini dars davomida qo'llash, psixologiyaning tamoyillari va psixologiya metodlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *Psixologiya, psixika, refleks, animizm, zamonaviy psixologiya, psixologiya faniga nazariy yondashish, individual xususiyatlar, materiya.*

Psixologik yondashuvlardagi komplemenarlik tamoyili boshqa nazariy fanlarga ham xosdir va bu tabiatdagi qonuniyatlarni o'z holicha tushuntirib beradi. Tabiiy fanlar tabiatning qonuniyatlarini o'rganadi. Gumanitar fanlar hayot mazmunini va qadr – qimmatini o'rgatadi. Psixologiya esa bizning fikrimizni va xatti – harakatlarimizni o'rganadi. Inson mavjud ekan, o'z hayotiy tajribasiga asoslanib, u yoki bu holda idrok etish, olamni anglash, narsa va hodisalarni ajratish kabi xususiyatlarga ega ekanligi haqida o'ziga o'zi hisob beradi.

Psixologiya so'zining lug'aviy ma'nosi grekcha psyuxe – jon , ruh , logos – fan, ta'limot degan ma'noni anglatadi . Psixologiya fan sifatida psixik faktlar, ularning qonuniyatlari va mexanizmlarini o'rganadi . Psixologiya voqelikning alohida bir sohasi bo'lgan psixik (yoki ruhiy) hayot sohasini o'rganadi .Har kimga ma'lum hodisalar – sezgilarimiz , idrok ,tasavvurlarimiz , fikr ,his , intilishlarimiz va shunga o'xshashlar psixika hodisalari jumlasidandir . Shaxsning psixik yoki individual xususiyatlari deb ataladigan xususiyatlari : odamning temperamenti , xarakteri, qobiliyati , ehtiyoj, mayl va havaslari ham psixika sohasiga kiradi . Psixologiya asosan psixikani keng doirada tadqiq qiladi .Psixik hodisalarning butun majmuyi odatda psixika degan bir so'z bilan ataladi .Psixik hayot hodisalari juda xilma – xil, ammo bir - biri bilan o'zaro bog'langan bo'ladi.Psichologiyaning vazifasi ana shu bog'lanish va munosabatlarning qonuniyatlarini ochib berishdir. Psixik hodisalar va butun psixika rivojlanib kelgan va rivojlanmoqda.

Psixologiya fanining ma'lumotlaridan amaliy maqsadda va avvalo ta'lim –tarbiya ishida, shuningdek, ishlab chiqarishda, mehnatni tashkil etish va ixchamlashtirishda, tibbiyotda, san'at va shunga o'xshash sohalarda foydalanmoq uchun psixikaning taraqqiyot qonuniyatlarini bilish kerak . Insonda jismoniy tanadan tashqari undan farqlanuvchi yana nimadir borligi haqidagi tasavvurlar qadimdan mavjud bo'lgan. Eng qadimgi davrlardayoq inson tush ko'rish hodisasi orqali ayrim odamlarning noyob qobolyatlari o'lim va boshqa hodisalarning sabablarini tushuntirishga intilgan. Ammo dastlabki qarashlar mifologik karakterda edi. Ular fikrlash orqali emas, shunchaki ishonch vositasida



egallanardi .Ruh haqidagi qarshlar ko'pincha nafas bilan bog'lanardi, ruhni esa uchar maxluq sifatida tasavvur etardilar .

Psixologiya tarixi – bu avvalo insoniyat tomonidan hayvonlarga va insonga xos bo'lgan psixik hayot hodisalari haqidagi bilimlarning asta –sekin to'planib borish tarixidir. Insonning o'z –o'zi haqidagi bilimlarni to'plab hamda chuqurlashtirib borishidir. Psixologiya haqidagi fikrlar qadim zamonlardan beri mavjud. Ilk davrlarda psixologik xususiyatlarni jonning ishi deb tushuntirilgan. Jonning o'zi esa odam tanasidagi maxsus ikkilamchi jism deb qaralgan . Bunday tasavvurlar “animizm “ deb ataladi. Animizm so'zi “anima”– jon degan ma'noni anglatadi. Jon o'z mohiyatiga ko'ra olovsimon uchqundan iborat ekanligi Geraklit tomonidan yoki olovsimon atomdan iboratligi Demokrit tomonidan ta'kidlangan . “Psixologiya “termini XVI asrning oxirlarida paydo bo'lib , faqat XVIII asrning oxiri va XX asrning boshlaridagina keng qo'llaniladigan bo'ldi. Aslida bu atama 2,5 ming yil oldin Gretsiyada paydo bo'lgan.VI -V asrlardagi qadimgi grek faylasuflari boshqa dunyoning mohiyatini, uning kelib chiqishini bilishga uringanlar . Shu munosabat bilan ular tabiat haqida, inson haqida , uning olamda tutgan o'rni haqida, xususan , uning ruhi va ruhiy hayoti , uning taqdiri haqida fikr yuritganlar. Darvoqe , o'sha davrlarda ruh haqidagi ta'limotda bir –biriga qarama- qarshi bo'lgan , binobarin , o'zaro doimo kurashadigan ikki oqim – materialistik va idealistik oqimlar paydo bo'lgan.Psixologiyaning butun tarixi davomida idealizm bilan materializm o'rtasida kurash ketgan .Bu kurash psixologiyaning mohiyatini turlicha tushunishda , insondagi psixik va fiziologik hodisalarning o'zaro munosabatlarini tushunishda hamda psixologiya predmetini tushunishda ifodalangan . Shuning uchun psixologiya fani sistemasining o'zi ham uning metodlari , mazmuni va vazifalari ham turlicha talqin qilingan . Albatta , psixologiya tarixida turlicha qarashlar va yo'nalishlar bo'lishiga qaramay bu fanning predmeti ,ya'ni , hayvon va insonlarga xos bo'lgan psixika ,psixik hayot birdayligicha qolaverdi . Tarixiy jihatdan psixologiyaning o'rganish predmeti emas , balki shu predmetni tushunish, psixik hayot mohiyatini tushunish o'zgarib keldi .

Psixologiyada chinakam ilmiy bilimga ega bo'lmoq uchun psixikani tekshirish metodlarini bilish va shu metodlardan foydalana bilish kerak . Har bir fandagi kabi psixologiyada ham tajriba , kuzatish va eksperiment shaklida qo'llanadi . Kuzatish va eksperimentdan tashqari ilmiy tekshirishning boshqa maxsus metodlari : suhbat metodi , biografiya metodi , solishtirma tarixiy metod va boshqa metodlar ham qo'llaniladi .

Hozirgi mustaqillik sharoitida psixologiyaga bo'lgan talab-ehtiyoj juda kuchayib ketdi. Yoshlar ma'naviyatini boyitish uchun ularning dunyoqarashi, tafakkuri, irodasi, umuman olganda ongini o'stirish zarur. Buning uchun eksperimental ishlarni kuchaytirishi, ta'lim jarayonini yangi texnologiyalar asosida qayta qurishi lozim. hozirda Respublikamiz universitetlarining psixologiya bo'limlari, kafedra, laboratoriyalari ilmiy fikrlar markaziga aylantirildi. Mazkur muassasalarda psixologik tadqiqotlar o'tkazilib, psixik jarayonlar,holatlar, shaxsning individual xususiyatlari ,hissiy - irodaviy sohasiga doir nazariy va amaliy bilimlar qo'lga kiritildi. Ayniqsa , fan sohasida tadqiqotlar shu darajada ko'paydiki, ular ma'lum qonun qoidaga tayanishi lozim. Shu bois olib borilayotgan izlanishlarga asos bo'lishi uchun tamoyillar ishlab chiqdi .



Xulosa: Psixologiya ko'plab fanlar bilan uzviy bog'liq holda rivojlanib bormoqda . Fanlar orasidagi bog'liqliklar psixologiyaning fanlar tizimidagi o'rnini belgilab beradi . Psixologiya fani inson hayotida juda katta ahamiyatga ega . Psixologiya barcha turdagi fanlar orasida muhim o'rinni egallaydi .Psixologiya — inson ongi va xulq-atvori ilmiy jihatdan o'rganiladigan fan bo'lib, u tarix davomida katta taraqqiyot ko'rsatdi. Qadim zamonlardan zamonaviy ilmiy yondashuvlargacha bo'lgan bu sayohat odamlarning ruhiy jarayonlari, his-tuyg'ulari va xatti-harakatlarini tushunish uchun muhim asos bo'ldi. Psixologiyaning rivojlanishi odamlar hayotida ijobiy o'zgarishlar yaratish uchun ilmiy tadqiqotlar va ilovalar orqali davom etmoqda. Psixologiya odamlarning ruhiy salomatligi va hayot sifatini individual va jamiyat darajasida yaxshilashga yordam beradi va turli sohalarda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. P.I.Ivanov.M.E.Zufarova Umumiy Psixologiya
2. G'oziyev E "Umumiy psixologiya" 1-kitobi Toshkent 2004
3. Ashurova, S. F., & qizi Karimova, M. N. (2023). OILADA O 'SMIRLARNING SOG'LOM TURMUSH TARZI VA OILAVIY HAYOT HAQIDAGI TASAVVURLARI SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 363-368.
4. qizi Imonova, MB (2023). MUSIQANING INSON HISSIYOTIGA TASIRI. National Scientific Research International Journal natijalari , 2 (3), 156-161.
5. Иманов, Б., & Имонова, М. (2021). Развитие творческих способностей учеников при выполнении проблемных экспериментов по физике с помощью инновационных технологий. Общество и инновации, 2(2), 222-227.
6. Imonova, M. B. (2023). Oila tinchligi-jamiyat faravonligi asosi. Finland academic research science publisher, 1148-1151.
7. Имонова , М., & Тожиева , Д. (2023). Роль сиблинговых отношений в когнитивном развитии детей . Традиции и инновации в исследовании и преподавании языков, 1(1), 447-453.
8. Имонова, М. (2023). Musiqiy tarbiya-qudratli quroldir yohud musiqiy tarbiyaning shaxs shakllanishiga tasiri. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 35-37.
9. Имонова, М., & Таджиева, Д. (2023). Boshlangich sinf oquvchilarida milliy tarbiyani pedagogik va psixologik rivojlanishi qonuniyatlari. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 74-76.
10. Иманова, М. Б. (2021). ШАХС ХАРАКТЕРИ АКЦЕНТУАЦИЯСИ ВА ДЕСТРУКТИВ ХУЛҚ-АТВОР. Academic research in educational sciences, 2(11), 1399-1403.
11. Imanov, B. (2023). NEGATIVE FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF EDUCATION AND WAYS TO ELIMINATE THEM. Science and innovation, 2(B3), 355-358.



12. Имонова, М. Б. (2023). ВАЖНОСТЬ СЕСТРОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В ЛИЧНОМ РАЗВИТИИ. FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES, 2(22), 120-123.
13. Imonova, M. B. (2023). Causes of Suicide Tendency in Adolescents. Journal of Discoveries in Applied and Natural Science, 1(1), 62-67.
14. qizi Imonova, M. B. (2023). MUSIQANING INSON HISSIYOTIGA TASIRI. Results of National Scientific Research International Journal, 2(3), 156-161.
15. Иманов, Б., & Иманова, М. Б. Қ. (2021). ДАРС ТУЗИЛМАСИ ВА УНГА ТАЙЁРГАРЛИК. Academic research in educational sciences, 2(5), 1158-1162.
16. Имонова, М. Б. (2023). РОЛЬ ОТНОШЕНИЯ СИБЛИНГА В ПРОБУЖДЕНИИ МОТИВОВ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(10), 101-104.
17. Imanov, B. B. (2023). O'QUVCHILARNING TABIATDA SODIR BO'LAYOTGAN FIZIK JARAYONLARNI ANGLAB ETISHDA TAJRIBALARNING O'RNI. Interpretation and researches, 2(1).
18. Imanov, B. (2023). NEGATIVE FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF EDUCATION AND WAYS TO ELIMINATE THEM. Science and innovation, 2(B3), 355-358.
19. Imanov, B. B. (2021). Competences in the quality of education and their organization. ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH, 10(5), 419-424.
20. Imanov, B. B. (2021). Lesson and its analysis as factor of increasing the quality of education. European scholar Journal. Available online at://www. scholarzest. com, 1.
21. Summers, D., Kushzhanov, N., Almurzayeva, B., Yesengulova, M., Abdirakhmanova, Y., Safarov, R., & Imanov, B. MORAL DILLEMMAS IN DIGITAL & FOREIGN WORLD. BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN ISSN 1991-3494 Volume 2, Number 372 (2018), 68-74.
22. Berdievich, IB, & Nazinovich, SDND (2021). Dars va uning tahlili ta'lim sifatini oshirish omili sifatida. Yevropa olimlari jurnali , 2 (1), 42-45.
23. Mahmudov, YG, & Imanov, BB (2021). Dars sifati ko'rsatkichlari. Osiyo ko'p o'lchovli tadqiqot jurnali , 10 (10), 653-656.
24. Каримова, М. (2023). O'zbek oilalarida qizlarni oilaviy hayot haqidagi tasavvurlarining ijtimoiy-psixologik jihatlari. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 37-40.
25. Каримова, М. (2023). O'zbek oilalarida qizlarni oilaviy hayot haqidagi tasavvurlarining ijtimoiy-psixologik jihatlari. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 37-40.
26. Ne'Matullayeva, S. (2022). МАКТАВГАЧА ТА'ЛИМ TASHKIOTLARIDA O 'YIN TERAPIYASINI QO'LLASHGA OID QARASHLAR. Science and innovation, 1(B4), 444-449.
27. Nematullaeva, S. (2023). DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH GAME THERAPY. Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence, 2(4), 86-88.



28. Норбошева, М. А. (2023). КЛАССИФИКАЦИЯ МОТИВОВ УЧЕНИЯ. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 255-258.
29. НОРБОШЕВА, М. А. (2020). Отражение Национальных Ценностей В Национальных Играх. ECLSS Online 2020b, 312.